

TARIM ARAŞTIRMA RAPORLARI - 10

GAP BÖLGESİNE UYGUN
KOLZA ÇEŞİTLERİNİN SAPTANMASI

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

1. GİRİŞ

2. KATILIM VE KATILIM

2.1. KATILIM

2.2. KATILIM

3. ARAŞTIRMA BÖLGESİ

4. SONUÇ

GAP BÖLGESİNE UYGUN
KOLZA ÇEŞİTLERİNİN SAPTANMASI

AĞUSTOS, 1993

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. GİRİŞ

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. MATERYAL

2.2. YÖNTEM

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

4. SONUÇ

Ö N S Ö Z

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sulamaya açılmasıyla ortaya çıkacak tarımsal potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilmesini temin etmek amacıyla GAP İdaresi Başkanlığı tarafından Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ne bir dizi Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Çalışması yaptırılmıştır.

Şanlıurfa-Akçakale Koruklu mevkiinde tahsis edilen 276 dekarlık bir Araştırma İstasyonu kurulması, 31 adet projeden oluşan araştırma çalışmalarının yürütülmesi, GAP Bölgesi'nde Tarımsal Konularda Veri Bankası Oluşturulması ve Uzaktan Algılama Merkezi Kurulması olmak üzere dört bileşenden oluşan proje çalışmaları 1987-1992 yılları arasında yürütülmüştür.

Planlanan proje çalışmaları üç aşamalı olarak ele alınmış olup tamamlanan bölümü, birinci aşamayı oluşturan Adaptasyon Çalışmalarını içermektedir.

Proje paketinin araştırma çalışmalarından bitkisel üretimle ilgili olanlar, Koruklu mevkiinde kurulan Araştırma İstasyonu'nda hayvansal üretimle ilgili olanlar ise TİGEM Ceylanpınar Tarım İşletmesi'nde yürütülmüştür.

Bu rapor, yürütülen alt projelerle ilgili olarak saptanan ilk sonuçları ortaya koymaktadır.

Söz konusu proje paketinin ikinci aşaması olan yetiştirme teknikleri ile ilgili araştırmalar, ilk aşamada elde edilen verilere bağlı olarak ve adaptasyonu saptanmış tür ve çeşitlerle Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin de katkıları ile yine Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi tarafından 1993-1996 yılları arasında sürdürülecektir.

1. GİRİŞ

Gerek nüfus ve gerekse kişi başına tüketimin artması ile gittikçe artan yağ açığımızın kapatılabilmesi için, bölgedeki mevcut ürün desenine yeni yağ bitkilerinin girmesi planlanmaktadır.

Birim alanda yüksek yağ verimi sağlanabilen, kışlık olarak ekilebilen, iyi bir ön bitki ve tam mekanizasyon imkanı olan, ayrıca küspesinde yüksek kalite ve oranda protein (% 25) bulunan kolzanın, bir yağ bitkisi olarak bölgede ekim nöbetine girmesi beklenmektedir. Anavatanı genellikle Batı Akdeniz Bölgesi kabul edilen kolza, Orta Avrupa'nın hatta ılıman iklim bölgelerinin en önemli yağ bitkisidir.

Kaliteli bir yemeklik yağ elde edilebilmesi ve küspesinin değerli bir protein kaynağı olması dolayısıyla, tarım ürünlerinin bir çoğunda üretim fazlalığının büyük bir sorun teşkil ettiği ortak pazar ülkelerinde bile, ekim alanı ve veriminin sürekli artış göstermesine karşın, kolzanın pazar bulması sorun teşkil etmemektedir.

Bu sebeple bu araştırma, entansif tarıma geçilecek GAP Bölgesi ekolojik koşullarına uygun II. ürüne olanak sağlayan erkenci ve yüksek verimli kolza çeşitlerinin saptanması amacıyla ele alınmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Araştırmada bitki materyali olarak Almanya'dan temin edilen yazlık ve kışlık formlarda 26 çeşit ile Çukurova Bölgesi'nde tarımı yapılan Kanada orijinli Tobin ve Westar çeşitleri kullanılmış olup, toplam 28 çeşidin sadece 9 tanesi kışlıktır.

2.2. Yöntem

Harran Ovasında yıllık ortalama sıcaklık 17.3 °C, yıllık toplam yağış 373.6 mm ve ortalama oransal nem % 48.6 dolaylarındadır. En düşük ortalama sıcaklıklar Aralık, Ocak ve Şubat aylarında olmakta ve yıllık yağışın büyük bir bölümü kış aylarında düşmektedir.

Denemelerin yürütüldüğü Koruklu Araştırma İstasyonu'ndaki topraklar genellikle ağır bünyeli hafif alkali karakterli ve tuz içeriği normal düzeydedir. Gözenekli yapıda ve orta derecede organik madde içeriği olup, gri kahve veya kahverengidirler.

Araştırma tesadüf blokları deneme desenine göre 4 tekrarlamalı olarak 3 yıl süreyle yürütülmüştür. Parsel boyutları 8 x 2.40= 19.20 m² olarak belirlenmiştir. Her parsel 16 sıra olup, sıralar arası 0.15 m'dir.

Deneme alanı yaz sonunda pullukla derin sürülmüş ve yabancı otlara karşı Triflin ile ilaçlanmıştır. Ekimden önce kültüvator ve diskaro ile işlenmiş, taban gübresi olarak 6 kg/da N ve P2O5 (20x20x0) verilmiştir.

Şubat ve Mart aylarında olmak üzere 2 kez üst gübre olarak 10 kg/da saf azot (% 26 Amonyum nitrat) uygulanmış ve ardından yağmurlama sulama yapılmıştır.

İncelenen çeşitler; bitki boyu (cm), dal sayısı (adet/bitki), harnup sayısı (adet/bitki), verim (kg/da), 1000 tane ağırlığı (gr), protein oranı (%), yağ oranı (%), yağ verimi (kg/da) açısından değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

1. yıl 1.11.1988 tarihinde yapılan ekim, uzun süreli aşırısı soğuk ve kuraklık nedeniyle değerlendirmeye alınmadığı için 2. ve 3. ekimlerin yapıldığı sonraki 2 yılın ortalama değerleri aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Tablo 1: Araştırmada Yer Alan Kolza Çeşitlerinde İncelenen Özelliklere Göre En Düşük ve En Yüksek Değerler

İncelenen Özellikler	En Düşük Değeri Veren Çeşitler	En Yüksek Değeri Veren Çeşitler
Bitki Boyu (cm)	Tobin (112.65) Westar (118.46)	Librador (150.47) Semu DNK 49/85 GS (149.16) Liborius (147.31)
Dal Sayısı (adet/bitki)	Westar(4.63)	Tobin (6.47)
Kapsül Sayısı (adet/bitki)	Lirasol (103.35) Westar (105.82)	Tobin (173.36)
Bin Tane Ağırlığı (gr)	Tobin (2.38) DN 66/83 GS (2.52)	Westar (3.78) Lirasol (3.65)
Tohum Verimi (kg/da)	Lirabon (185.70) Librador(188.43) Semu EGK (186.79)	Semu 86/205 Na (278.64) Semu 66/225 Na (276.06) Lissandra (273.90) Semu 244/84 Na (270.21) 83 F 157/026 (267.02)
Yağ Oranı (%)	Semu 86/225 Na (35.52) Lirabon (36.73) Semu DNK 49/85 GS (37.94) Libravo (37.97)	Tobin (46.67) Westar (44.31) Lissandra (45.57) Semu 86/223 Na (45.12)
Yağ Verimi (%)	Librabon (67.79) Librador (73.32) Semu EGK 1033/85 (74.73)	Lissandra (125.28) Semu 86/223 Na (119.29)
Protein Verimi (%)	Anima (15.03) 83 F 157/026 (15.65)	Silva (22.89) Semu 244/84 Na (22.58)

Tablo 2: Kolza Çeşitlerinin 1990-1991 Yıllarına İlişkin Hasat Tarihleri

83 F 157/026	18 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Monita	16 Mayıs 1990	10 Mayıs 1991
Golda	16 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Anima	17 Mayıs 1990	17 Mayıs 1991
Silva	16 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Semu 244/84 Na	18 Mayıs 1990	17 Mayıs 1991
Semu 86/205 Na	17 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Semu 86/216 Na	17 Mayıs 1990	17 Mayıs 1991
Semu 86/223 Na	16 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Semu 86/244 Na	14 Mayıs 1990	10 Mayıs 1991
Semu 86/225 Na	16 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Arabella	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Semu DNK 49/85 GS	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Semu EGK 1033/85	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
DN 66/83 GS	3 Mayıs 1990	30 Nisan 1991
Lirawell	16 Mayıs 1990	10 Mayıs 1991
Lisandra	16 Mayıs 1990	17 Mayıs 1991
Linetta	16 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Lirasol	18 Mayıs 1990	15 Mayıs 1991
Liraspa	17 Mayıs 1990	10 Mayıs 1991
WRG 43	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Westar	14 Mayıs 1990	6 Mayıs 1991
Tobin	3 Mayıs 1990	30 Nisan 1991
Librador	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Lirabon	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Libravo	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Liborius	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991
Lirektor	25 Mayıs 1990	25 Mayıs 1991

Tablo 3: Kolza Çeşitlerinin 1990-1991 Yıllarına İlişkin Çiçeklenme Tarihleri

83 F 157/026	18 Mart 1990	26 Mart 1991
Monita	9 Mart 1990	26 Mart 1991
Golda	18 Mart 1990	29 Mart 1991
Anima	19 Mart 1990	30 Mart 1991
Silva	8 Mart 1990	26 Mart 1991
Semu 244/84 Na	18 Mart 1990	28 Mart 1991
Semu 86/205 Na	19 Mart 1990	28 Mart 1991
Semu 86/216 Na	8 Mart 1990	25 Mart 1991
Semu 86/223 Na	18 Mart 1990	28 Mart 1991
Semu 86/244 Na	10 Mart 1990	27 Mart 1991
Semu 86/225 Na	25 Mart 1990	28 Mart 1991
Arabella	1 Nisan 1990	10 Nisan 1991
Semu DNK 49/85 GS	5 Nisan 1990	9 Nisan 1991
Semu EGK 1033/85	5 Nisan 1990	8 Nisan 1991
DN 66/83 GS	8 Nisan 1990	13 Mart 1991
Lirawell	19 Nisan 1990	28 Mart 1991
Lisandra	19 Mart 1990	28 Mart 1991
Linetta	25 Mart 1990	26 Mart 1991
Lirasol	24 Mart 1990	27 Mart 1991
Liraspa	19 Mart 1990	26 Mart 1991
WRG 43	3 Nisan 1990	5 Nisan 1991
Westar	5 Mart 1990	19 Mart 1991
Tobin	7 Ocak 1990	13 Mart 1991
Lirador	8 Nisan 1990	5 Nisan 1991
Librabon	8 Nisan 1990	2 Nisan 1991
Libravo	29 Mart 1990	3 Nisan 1991
Liborius	5 Nisan 1990	31 Mart 1991
Lirektor	6 Nisan 1990	29 Mart 1991

4. SONUÇ

Denemeye alınan biyolojik yazlık ve kışlık 28 kolza çeşidinden biyolojik yazlıkların GAP Bölgesi koşullarında kışlık olarak yetiştirildiklerinde, biyolojik kışlık çeşitlere oranla daha erkenci, yüksek tohum verimi ve yağ oranına sahip oldukları görülmüştür.

Biyolojik yazlık formlu, yüksek verimli Lissandra, Semu 86/223 Na, Semu 86/205 Na, Semu 244/84 Na, Westar, Semu 86/225 Na ve Tobin çeşitleri GAP Bölgesi'ne alternatif bir yağ bitkisi olarak önerilmektedir.

Ayrıca; biyolojik yazlık çeşitler içerisinde daha erkenci ve yüksek yağ verimli olan Tobin ve Westar çeşitlerinin, GAP Bölgesi II. Ürün Tarımına olarak sağlaması açısından ayrı bir öneme sahip olabileceği görülmüştür.

TARIMSAL ARAŞTIRMA GELİŞTİRME PROJE ÇERÇEVESİNDE YÜRÜTÜLEN ÇALIŐMALAR

1. GAP Bölgesine Adapte Olabilecek Őeftali, Kayısı, Badem ve Nektarin Çeşitlerinin Saptanması
2. GAP Bölgesinde DeęiŐik Nar Çeşitlerinin Adaptasyonu
3. Ülkemizde Yetiştiriciliği Yapılan Çilek Çeşitlerinin GAP Bölgesine Adaptasyonu
4. GAP Bölgesine Uygun Pikan Cevizi Çeşitlerinin Saptanması
5. Doğal Olarak YetiŐen Çok Yıllık Soğanlı-Yumrulu ve Rizomlu Süs Bitkilerinin Tarlada Üretim Olanakları
6. Sulamanın GAP Alanında Yüksek Verimli Sofralık ve Őaraplık Üzüm Çeşitlerinin Verim ve Kalitelere Etkisi
7. GAP Bölgesinde Sebze YetiŐtiricilięinin Geliştirilmesi
8. GAP Bölgesinde Yüksek Verimli Lif Teknolojik Özellikleri Üstün Pamuk Çeşitlerinin Saptanması
9. GAP Bölgesinde Sulu KoŐullara Uygun Yemlik ve Biralık Arpa Çeşitlerinin Saptanması
10. GAP Bölgesine Uygun Kolza Çeşitlerinin Saptanması
11. GAP Bölgesine Uygun Ayçiçeği Çeşitlerinin Saptanması
12. GAP Bölgesinde Sulu KoŐullara Uygun Ekmeklik ve Makarnalık Buğday Çeşitlerinin Saptanması
13. GAP Bölgesinde Sulu KoŐullara Uygun Çeltik Çeşitlerinin Saptanması
14. GAP Bölgesinde Yem Bitkileri Adaptasyonu
15. GAP Bölgesinde Sulu Koşullarda YetiŐtirilebilecek Yonca Çeşitlerinin Saptanması
16. GAP Bölgesinde I. Ürün veya II. Ürün Olarak YetiŐtirilebilecek Sorghum Tür ve Çeşitlerinin Saptanması
17. GAP Bölgesinde I. veya II.Ürün Olarak YetiŐtirilebilecek Mısıır Çeşitlerinin Saptanması
18. Harran Ovası KoŐullarında Pamuk Sulamasında Sulama Aralığı ve Su Tüketiminin Belirlenmesinde Açık Su Yüzeýi BuharlaŐmasından Yararlanma Olanakları
19. Harran Ovası KoŐullarında Ayçiçeęi Sulamasında Sulama Aralığı ve Su Tüketiminin Belirlenmesinde Açık Su Yüzeýi BuharlaŐmasından Yararlanma Olanakları

20. Harran Ovası Koşullarında Su Yüzeyi (Class-A Pan) Buharlaşmasından Yararlanarak İkinci Ürün Soya İçin Sulama Programlarının Geliştirilmesi
21. GAP Bölgesinde Pilot Bitki Koruma Kliniklerinin Kurulması
22. GAP Bölgesinde Zirai Mücadele Politikasına Esas Teşkil Edecek Hastalık, Zararlı ve Yabancı Otların Saptanması
23. Mardin-Ceylanpınar Ovaları Toprak Kaynaklarının Temel Özellik ve Dağılımlarının Belirlenmesi ve İdeal Arazi Kullanım Planlarının Hazırlanması
24. Harran Ovasında Önemli ve Yaygın Toprak Serilerinin Sulama Başlamadan Önceki Strüktür ve İnfiltrasyon Özellikleri ve Alkalileşme Olasılıklarının Belirlenmesi
25. GAP Bölgesinde Entansif Süt Sığırcılığının Geliştirmek İçin Uygulanabilecek Islah Organizasyon Modelleri
26. Kilis Tipi Güney Sarı Kırmızı Sığırların Yayılış Alanları, Performansları ve GAP Bölgesi için Bu Sığırlardan Yararlanma Olanakları
27. GAP Bölgesinde Yetiştirilen İvesilerin Süt, Döl ve Et Verimlerinin Islahında Egzotik Irklardan Yararlanma Olanakları
28. GAP Bölgesinde Çeşitli Bal Arısı Irklarının Performanslarının Saptanması ve Bölgede Mevcut Arı Irklarının Islahı Olanakları
29. GAP Bölgesinde Entansif ve Yarı Entansif Koşullarda Hindi Yetiştiriciliği
30. GAP Bölgesinde Sulu Koşullarda Uygulanabilecek Ekim Nöbeti Sistemleri
31. İkinci Ürün Dane Mısır Yetiştirmede Farklı Toprak İşleme Yöntemlerinin Teknik ve Ekonomik Yönden Karşılaştırılması
32. Plastik Örtülü Seralarda Bitki Yetiştirme Ortamının Sağlanması İçin Isı Örtüleri İle Nemlendirme Sistemlerinin Kullanılması ve Enerji Dengesinin Belirlenmesi
33. GAP Bölgesinde Tahıllar ve Baklagiller Pazarlama Yapısı ve Geliştirilmesi
34. GAP Bölgesinde Endüstri Bitkileri Pazarlama Yapısı ve Geliştirilmesi
35. GAP Bölgesinde Meyve ve Sebze Pazarlama Yapısı ve Geliştirilmesi
36. GAP Bölgesinde Hayvansal Ürünler Pazarlama Yapısı ve Geliştirilmesi